

เรื่องในบ้าน: คาทอลิก กับชีวิตแห่งการต่อรอง ในสังคมมลายูมุสลิมและ ความรุนแรงถึงตาย

In house stories: Catholic and negotiated
lives in the Malay Muslim majority and
deadly violence¹



บทคัดย่อ

การดำรงอยู่ของชาวคาทอลิกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในฐานะ “คนกลุ่มน้อยนิต” ร้อยละ 0.03 ท่ามกลางประชากรกลุ่มใหญ่ชาวมลายูมุสลิมอย่างแทบไม่ถูกมองเห็น บทความนี้นำเสนอภาพปฏิสัมพันธ์และการต่อรองของชีวิตอย่างเข้มข้นของผู้คนสามศาสนาและวัฒนธรรมในบ้านของชาวคาทอลิกหลังหนึ่งในปัตตานี เพื่อชี้ให้เห็นการดำรงอยู่ร่วมกันในพื้นที่ทางสังคมการเมืองหน่วยที่เล็กที่สุด คือ สถาบันครอบครัว ซึ่งมีระดับการปะทะต่อรองอย่างเข้มข้นที่สุด และสำคัญที่สุดต่อการดำรงอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวันขณะที่นอกร้านถูกกำกับด้วยความขัดแย้งอย่างรุนแรงถึงตาย

คำสำคัญ: คนกลุ่มน้อยนิต, ชาวคาทอลิก, ชีวิตแห่งการต่อรอง, ความรุนแรงถึงตาย, สามจังหวัดชายแดนใต้

Abstract

The Catholics living as a micro-minority group that makes up 0.03 percent of the three Southern provinces' population in Malay Muslim majority society by invisibility. This article addresses the strategies of negotiated lives in a Catholic family in Pattani. At Catholic's house, where is the most significance but it is the smallest social space for living together in daily lives. Interestingly, the intensive negotiation of three different cultural religions take place inside while outside home has been surrounded by deadly violence.

KEYWORDS: Micro-minority, Catholics, Negotiated lives, Deadly violence, Three southernmost



คน^๒ในมองว่า “น้อยนิต”

พวกเราคาทอลิก เป็นคนกลุ่มน้อยนิตมากๆ ไม่มีใครมาสนใจเราหรอก (สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2552) เสียงสะท้อนจากนักธุรกิจชาวคาทอลิกไทยเชื้อสายจีนอายุ 55 ปีต่อการดำรงอยู่ของเขาและสมาชิกในชุมชนคาทอลิกด้วยกันในเมืองยะลามา นานกว่าห้าสิบปีที่แล้ว พ่อแม่ของเขาเข้ามาค้าขาย และตั้งหลักฐานมั่นคงและส่งต่อให้เขาได้สืบทอดมรดกทั้งที่เป็นธุรกิจและบ้านหลังใหญ่ย่านการค้าในเมืองยะลา

จากยะลา ไปสู่พื้นที่สีแดงอำเภอหนึ่งของนราธิวาส ชาวคาทอลิกคนหนึ่งอายุ 56 ปี มีอาชีพเป็นช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ เปิดร้านเล็กๆ อยู่ในเขตเทศบาลหรือเสาะ เป็นคนไทยเชื้อสายจีน พ่อแม่

เป็นคนจีนและเป็นคาทอลิกที่ย้ายมาจากเมืองจีน ตั้งแต่เมื่อใดไม่สามารถบอกได้ อพยพมาอยู่ที่ รือเสาะ กระทั่งเสียชีวิตไปนานมากแล้ว ร่างของ พวกเขาถูกฝังไว้ในฮวงซู่ย (สุสาน) คนจีนในเขต เทศบาล เขาเล่าว่า

อยู่ที่นี้ตั้งแต่สมัยพ่อแม่ กว่า 50 ปีแล้ว เกิดมาก็รู้ว่าตัวเองอยู่ที่นี้กับคนไทยพุทธ คนมุสลิม ต่างคน ต่างอยู่ ไม่มารบกวนกัน เป็นเพื่อนกันติดต่อดำขายกัน แต่ว่าตั้งแต่ปี 47 มีเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อย จนไม่ค่อย กล้าออกไปไหนตามลำพังเหมือนก่อน (สัมภาษณ์, วันที่ 5 ธันวาคม 2552)

ขณะที่ชายคาทอลิกอีกคนหนึ่งเป็นคนไทย เชื้อสายจีนในชุมชนเดียวกัน อายุ 50 ปี เขาบอกว่า เรามีกันน้อยนิดมากๆ เมื่อก่อนมีมากกว่านี้ แต่ก็ไม่ ได้มากเท่าไร 20 คนเห็นจะได้ แต่ว่า...มองหน้ากัน ไปมองหน้ากันมา อ้าว เหลือกันแค่นี้ (สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2552)

ในพื้นที่ “ปัตตานี” ซึ่งถูกอ้างเป็นศูนย์กลาง ความขัดแย้งในปัจจุบัน คาทอลิกปัตตานีหรือ มีไม่กี่คนหรอก พวกเรามีนิดเดียว ส่วนมากออกเรือ หาปลา (สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2552) เจ้าของ ร้านค้าคาทอลิกคนหนึ่งกล่าว เธอขายขนมปัง น้ำปั้น และนมสด อายุ 60 ปีแล้ว เกษียณอายุจาก พนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมาเปิด ร้านเล็กๆ หารายได้พิเศษ แต่ก็ขายไม่ดีเพราะเธอ บอกว่า ชาวมุสลิมไม่ค่อยเข้าร้านที่ไม่ใช่พวก เดียวกัน คือ ร้านของคนที่เจ้าของมิได้เป็นมุสลิม ครั้นจะหวังพึ่งรายได้จากลูกค้าชาวไทยพุทธก็มีอยู่ น้อย ยิ่งพวกคาทอลิกด้วยกันยิ่งน้อยนิดมากขึ้นไปอีก

คนนอกมองไม่เห็น

มีคาทอลิกด้วยหรือ อยู่ตรงไหนนะ ทำไมผม ไม่เห็นเคยรู้มาก่อนเลย ผมตามข่าวเรื่องภาคใต้มา



สามสิบปีแล้วนะ นักข่าวที่นิวส์ภาคใต้คนหนึ่งกล่าว เมื่อตอนสายของวันที่ 8 พฤศจิกายน 2555 ใน ห้องเรียนวิชา “ความขัดแย้ง สงคราม และสันติภาพ” นักข่าวผู้นี้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ในปัตตานี เขาแปลกใจที่แม้แต่ตัวเขาเองซึ่งกล่าว ได้ว่าเป็นคนในพื้นที่แต่กลับไม่รู้ว่ามีชาวคาทอลิก อยู่ ในขณะที่ผู้เขียนเองสงสัยว่าชาวคาทอลิกมีวิถี การดำรงอยู่ในพื้นที่นี้ได้อย่างไรโดยแทบไม่มีใครเห็น หรือสนใจทั้งๆ ที่เมื่อปี พ.ศ. 2548 โรงเรียนคาทอลิก แห่งหนึ่งในเมืองยะลาตกเป็นข่าวว่าถูกลอบวาง ระเบิด (สำนักข่าวไอเอ็นเอ็น, 19 สิงหาคม 2548) บทความนี้จะนำเสนอภาพคนกลุ่มที่แทบไม่ถูกมอง เห็นและรับรู้ การนิยามตนเอง และวิถีการต่อรอง ของชีวิตเพื่อการดำรงอยู่ท่ามกลางความแตกต่าง ระหว่างชุดศาสนาและวัฒนธรรมสองชุดหลัก คือ มุสลิม และพุทธ ในพื้นที่ซึ่งเป็นสองชุด วัฒนธรรมที่มีอำนาจเหนือกว่า และมีจำนวน มากกว่าชาวคาทอลิก ทั้งยังมีบริบททางสังคม การเมืองที่มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงถึงตายกำกับ



นิยาม “คนกลุ่มน้อยนิต” (Micro-minority)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และจากข้อมูลที่ทางสำนักงานสังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี³ ได้ทำการปรับปรุงล่าสุดเมื่อสิ้น พ.ศ. 2555 พบว่าสถิติตัวเลขเกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มประชากรสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยคุณสมบัติทางศาสนาที่น่าสนใจดังนี้คือ

ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนประชากรสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แยกตามศาสนา พ.ศ. 2554

จังหวัด/ ศาสนา	ศาสนาอิสลาม		ศาสนาพุทธ		ศาสนาคาทอลิก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ปัตตานี	599,856	90.43	63,425	9.56	125	0.01	663,281	100
ยะลา	409,744	82.99	83,894	16.99	343	0.06	493,668	100
นราธิวาส	682,822	91.48	63,572	8.52	62	0.008	746,394	100
รวม	1,692,422	88.87	201,891	10.60	530	0.03	1,904,343	100

ที่มา: ตัวเลขผู้นับถือศาสนาอิสลามและพุทธ จากสำนักประสานนโยบายสังคมและจิตวิทยา ศอ.บต. 2554, ตัวเลขชาวคาทอลิกจากสังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี, 2012⁴, ตัวเลขแสดงร้อยละ คำนวณโดยผู้เขียน

จำนวนตัวเลขชาวคาทอลิกที่แสดงในตารางที่ 1 เมื่อเชื่อมโยงกับสัดส่วนประชากรทั้งหมดในระดับประเทศ พบว่าประชากรคาทอลิกเมื่อสิ้น พ.ศ. 2555 มีจำนวน 363,463 คน (สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย, 2556/2013, 3) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับโครงสร้างประชากรไทยทั่วประเทศ โดยคำนวณจากฐานประชากรในปีเดียวกัน คือ 2555 พบว่าจำนวนประชากรไทยทั่วประเทศที่อ้างว่าสรุปตัวเลขเมื่อ 31 ธันวาคม 2555 มีอยู่ 64,456,695 คน (ราชกิจจานุเบกษา, 2556, 23) สัดส่วนประชากรคาทอลิกคิดเป็นร้อยละ 0.56 ของประชากรทั่วประเทศ



นอกจากจำนวนที่พบว่า “น้อยนิต” มากแล้ว การนิยามตนเองว่าเป็นคนกลุ่ม “น้อยนิต” ของชาวคาทอลิกยังพบได้จากการทำงานภาคสนาม และการเอกสารทางประวัติศาสตร์ พบว่ามี การใช้คำว่า “น้อยนิต” ตั้งแต่ก่อน ค.ศ. 1811 ในบันทึกสรุปผลงานการประกาศศาสนาของบรรดามิชชันนารี (อาเดรียง โลเน, 2003, Xiii) ยิ่งกว่านั้น จากการสำรวจวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่องพบว่า





มีการให้นิยามคนกลุ่มน้อยนิตทางศาสนาในสังคมอื่น ๆ โดยมีจุดร่วมคือ จำนวน ศาสนา ลักษณะทางชาติพันธุ์ (Laura D. Jenkins, 2012, 95-117; Amena Mohsin and Imtiaz Ahmed, n.d.; Mohsin and Ahmed, n.d.; Rob Nixon, 1996) และวิธีการต่อรองความสัมพันธ์เพื่อการดำรงอยู่ในสังคมที่มีคนกลุ่มศาสนาและชาติพันธุ์อื่นเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ถือครองอำนาจเหนือกว่าอยู่แล้ว ดังนั้น ในงานศึกษานี้จะเรียกขานคนกลุ่มนี้ว่าเป็น “คนกลุ่มน้อยนิตมาก” (Micro-minority group)

ชีวิตแห่งการต่อรองของคนจำนวนน้อยนิต (Micro-minority's Negotiated Lives)

ชีวิตแห่งการต่อรอง (Negotiated lives) อาจเริ่มต้นจากการค่าความเข้าใจความหมายของการต่อรองที่มีการใช้กันทั่วไป กล่าวคือ การที่บุคคลแลกเปลี่ยนความพอใจซึ่งกันและกันในข้อตกลงต่างๆ อันเป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย การต่อรองเป็นได้ทั้งความร่วมมือในสภาพที่มีผลประโยชน์หลากหลายและความขัดแย้งมากมาย ตลอดจนการจัดการทางความสัมพันธ์ท่ามกลางผลประโยชน์สิทธิ และอำนาจ ระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนอกจากนี้

การต่อรองยังเชื่อมโยงเกี่ยวพันถึงกระบวนการซึ่งปัจเจกบุคคลทำขึ้นด้วยกัน เพื่อสร้างข้อถกเถียงกันในประเด็น หรือสถานการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องต้องการจะสื่อสาร สร้างข้อเสนอ หรือ ต่อต้านข้อเสนอนั้นๆ ด้วย (Chmielecki, 2013, 105-106) ในขณะที่ Raiffa (1982) เสนอว่า การต่อรองเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ และต้องการมุมมองในการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบเพื่อการตัดสินใจที่จะแก้ปัญหา อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกัน การต่อรองก็เรียกกร้องความสามารถพิเศษส่วนบุคคล เช่น ความสามารถเชิงกลยุทธ์ และเฉลียวฉลาดความหลักแหลมในการแสดงบทบาทสำคัญๆ ในขณะที่ Olekalns and Smith (2000) เห็นว่าต้องเพิ่มบริบทของการต่อรองด้วย โดยเฉพาะในบริบททางสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน

อย่างไรก็ดี การต่อรองในงานศึกษานี้มิได้จะใช้ในความหมายข้างต้นเท่านั้น หากแต่เป็นการต่อรองด้วยชีวิต คล้ายข้อเสนอของ Steinberg and D'Orso (1998) ที่ว่า “ชีวิตคือการต่อรอง ทุกๆ สิ่งที่ทำในชีวิตล้วนแล้วแต่ต้องต่อรองทั้งสิ้น” ยิ่งกว่านั้น การต่อรองยังเป็นสิ่งสำคัญที่อยู่คู่กับชีวิตประจำวันของมนุษย์มาช้านาน และมิได้มีความหมายอย่างแคบเพียงแค

ชีวิตแห่งการต่อรองของชาวคาทอลิกในรัฐไทย จึงผ่านบทเรียนของการประคับประคอง หาหนทางและวิธีการเพื่อเอาชีวิตรอดและดำรงตน อยู่ในรัฐไทยมาได้โดยที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตการเป็น คาทอลิกควบคู่กันไปได้ด้วย

“การเจรจาด้วยการพูด” เท่านั้น หากแต่ “การต่อรอง” เกิดขึ้นได้ทั้งโดยการเจรจาด้วยคำพูด และไม่ใช่คำพูด รวมทั้งการต่อรองด้วยยุทธวิธีอื่นๆ

Chaiwat Satha-Anand (2005) เสนอว่า ถ้าหากชีวิตแห่งการต่อรองหมายถึง การบังคับควบคุมชีวิตไปตามเส้นทางที่ยากลำบากระหว่างสองสิ่งที่คัดค้านชัดเจนซึ่งกัน เช่น ชีวิตของชาวมุสลิมซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยในอินเดียซึ่งมีอิทธิพลของวัฒนธรรมฮินดูของคนส่วนใหญ่ปรากฏด้านหนึ่งความเป็นศาสนิกของศาสนามีกรอบกฎเกณฑ์ทางศาสนากำกับควบคุมและลึกซึ้งมากกว่าเพราะศาสนาแทรกซึมถึงจิตวิญญาณ ในขณะที่เดียวกันชาวมุสลิมก็มีฐานะเป็นพลเมืองของรัฐซึ่งก็มีกฎระเบียบ ข้อบังคับอีกชุดหนึ่งที่ต้องปฏิบัติตาม และโดยเฉพาะการเป็นมุสลิมคนกลุ่มน้อยในรัฐที่บางครั้งอาจมองว่ามองว่ามุสลิมและสัญลักษณ์ทางศาสนาอิสลามเป็นภัยคุกคามต่อรัฐ ชีวิตแห่งการต่อรอง คือ ชีวิตที่ยังสามารถดำรงอยู่ในรัฐได้ และยังรักษาวัตรปฏิบัติในฐานะที่เป็นศาสนิกของตนไว้ได้ “วิธีการ” ต่อรองของชีวิต Chaiwat เปรียบเทียบกับการขับรถไปบนเส้นทางโค้งที่ต้องต่อรอง (negotiate the curve) ทั้งระดับความเร็วที่เหมาะสม ทิศทางการบังคับพวงมาลัย

สภาพของถนนและวิถีของทางโค้ง ตลอดจนต้องคอยระวังรถที่วิ่งไปในทิศทางเดียวกัน และรถที่สวนทางมา สิ่งเหล่านี้ล้วนประกอบกันชีวิตเปรียบได้กับรถที่เจ้าของชีวิตของเราเป็นผู้ขับซึ่งที่ต้องบังคับการขับซึ่งยานยนต์ของตนไปบนถนนที่มีทั้งทางตรงและทางโค้ง โดยเฉพาะการขับซึ่งให้ผ่านเข้าโค้งซึ่งอาจเปรียบได้กับภาวะปกติที่ชีวิตต้องเดินผ่านไปให้ได้ ไม่หลุดออกนอกเส้นทาง ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ชนกับรถคันอื่นๆ หรือแม้กระทั่งคนที่เดินอยู่ริมถนน ในแง่นี้การต่อรองของชีวิตก็เฉกเช่นเดียวกันกับการขับรถเข้าโค้งดังกล่าว การบังคับทิศทางของพวงมาลัยและระดับความเร็วในการขับซึ่งขณะขับรถเข้าทางโค้งที่ต้องสัมพันธ์กับทั้งความเร็วและทิศทาง การบังคับพวงมาลัยเพื่อให้ขับผ่านไปได้อย่างไม่ชนเข้ากับสองข้างทางหรือยานที่ขับสวนทางมา (บทสนทนา สอนบุคคล, 13 เมษายน 2557)

เพื่ออธิบายชีวิตแห่งการต่อรองของชาวคาทอลิกในฐานะที่เป็นศาสนิกของศาสนาหนึ่ง ซึ่งมีชุดของกฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดไม่น้อยขณะเดียวกัน คาทอลิกก็เป็นพลเมืองของรัฐไทยและมีฐานะเป็นคนกลุ่มน้อยทางศาสนาเช่นเดียวกับชาวมุสลิม การเป็นพลเมืองก็มีกรอบอีกชุดที่คอย





ควบคุม กำกับ เหนือพฤติกรรม และการดำเนินของพลเมือง ที่สำคัญคือ ครั้งหนึ่งชาวคาทอลิกก็ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อรัฐไทย ถูกกล่าวหาว่าพยายามจะกลืนกินพุทธศาสนาด้วยเหตุผลหลายประการ และถูกมองว่าเป็นพวกเดียวกับเจ้าอาณานิคมตะวันตกที่จ้องจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือรัฐไทย รัฐในขณะนั้นจึงต้องเคร่งครัดในการควบคุมกำกับชาวคาทอลิกอย่างเข้มข้นมาแล้วในอดีต ชีวิตแห่งการตอรองของชาวคาทอลิกในรัฐไทยจึงผ่านบทเรียนของการปราบปรามประคองหาหนทางและวิธีการเพื่อเอาชีวิตรอดและดำรงตนอยู่ในรัฐไทยมาได้โดยที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตการเป็นคาทอลิกควบคู่กันไปได้ด้วย ในขณะที่ การอธิบายชีวิตแห่งการตอรองของชาวคาทอลิกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้บริบทของความรุนแรงถึงตาย และในสังคมคนกลุ่มใหญ่ของพื้นที่ต่างศาสนาและชาติพันธุ์ชาวมลายูมุสลิม ทั้งยังมีอำนาจรัฐไทยที่ปกคลุมเหนือพื้นที่ดังกล่าว กำกับอีกชั้นหนึ่ง ยิ่งมีความยากมากขึ้นไปอีก เพราะชีวิตคาทอลิกมีความแตกต่างไปจากชีวิตของคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ และแตกต่างจากวิถีของรัฐไทย อีกทั้งเงื่อนไขทางจำนวนของสมาชิกที่มีน้อยมาก ชีวิตที่ต้องตอรองจึงเข้มข้นยิ่งขึ้น หากแต่เงื่อนไข

ของจำนวนของชาวคาทอลิกที่มีอยู่น้อยนิดทำให้ต้องคิดถึงรูปแบบ วิธีการ ตลอดจนพื้นที่สำหรับการตอรองอย่างรอบคอบมากขึ้น

คำถามน่าสนใจมีว่า ชาวคาทอลิกคนกลุ่มน้อยนิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีวิธีตอรองได้อย่างไรบ้างเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ในบริบททางสังคมแวดล้อมด้วยคนกลุ่มใหญ่กว่าและความรุนแรงถึงตาย

เพื่อจะตอบคำถามนี้ ข้อเสนอของ Lucassen (1991) ในเรื่อง “อำนาจของนิยาม” (the power of definition) ซึ่งว่า การนิยามมีผลกำกับการรับรู้ผ่านชุดความหมาย ซึ่งอาจไม่ต่างไปจากภาษาของสถิติตัวเลขที่มีอำนาจย้อนกลับมากำกับความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสถิติตัวเลขนั้นๆ (Appadurai, 1996, 121-122) การที่ชาวคาทอลิกนิยามตนเองและถูกอำนาจของจำนวนตัวเลขที่มีอยู่น้อยทำให้ต้องจำนนต่อนิยามว่าเป็น “คนกลุ่มน้อยนิด” ด้านหนึ่งก็ทำให้เห็น “อำนาจ” ที่พวกเขามีในฐานะผู้กำหนดนิยามตนเอง แต่อีกด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นด้านที่คนทั่วไปมักจะรับรู้และถูกสะกดให้เข้าใจว่าพวกคาทอลิกมีน้อยนิดมาก ทำให้ไม่เกิดความหวาดระแวงสงสัยในอำนาจที่พวกเขาอาจจะมีมากกว่าจำนวน





“ ตอนมาใหม่ๆ
พวกมุสลิมนี้แหละเขาช่วยเราเยอะ
เขาให้เราขี่มรภของเขาไปใช้
สมัยมาใหม่ๆ เราไม่มีอะไรเลย
ลำบากมาก ก็มีมุสลิมใจดีอยู่คู่หนึ่ง
เขาช่วยเรา ให้รถเราขี่ใช้ตั้งนาน
จนเราตั้งตัวได้
เราไม่เคยลืมเขาเลย ”

น้อยนิดที่เขาמידคล้ายกับเวทมนตร์ของจำนวนที่ Best (2004) เสนอไว้ และดังนั้น จึงทำให้สามารถปฏิบัติทางอำนาจในการต่อรองกับคนกลุ่มใหญ่กว่าได้ อำนาจในที่นี้มิได้หมายถึงอำนาจอื่นใด แต่เป็นอำนาจของชาวคาทอลิกจำนวนน้อยนิดที่แสดงผ่านปฏิบัติการของชีวิตประจำวันในรูปแบบของ “วิธีการต่อรอง” แบบต่างๆ ของชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อดำรงอยู่ให้ได้ท่ามกลางคนกลุ่มใหญ่และได้เงาเม็ดของความรุนแรงถึงตาย คำถามที่สำคัญและเกี่ยวเนื่องกันมีว่า อำนาจการต่อรองของคนจำนวนน้อยเกิดขึ้นได้อย่างไร และปฏิบัติกรอย่างไร

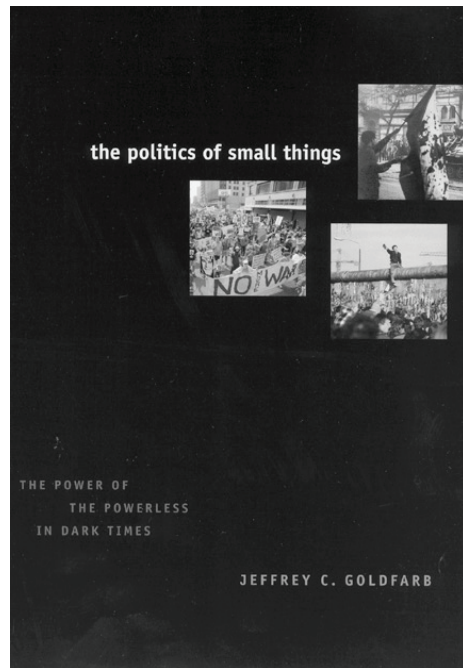
จากข้อวิพากษ์ที่แหลมคมต่อการดำรงอยู่ของคนกลุ่มน้อยที่ว่า “คนกลุ่มน้อย” แม้จะเป็นกลุ่มที่ “เล็กมากที่สุด” แต่ก็ถูกมองว่าเป็นจุดบกพร่องของความบริสุทธิ์ทางชาติพันธุ์ของชาติโดยรวมที่ไม่อาจยอมรับได้” (Appadurai 2006, 53)⁶ มองลึกลงไป

ความหมายของคนกลุ่มน้อยแม้ที่เขากล่าววว่า “เล็กมากที่สุด” แต่สามารถขัดขวางคนกลุ่มใหญ่ระดับชาติได้ ย่อมชี้ให้เห็นว่า คนกลุ่มเล็กๆ มีพลังอำนาจอย่างมีนัยยะสำคัญ สอดคล้องกับในบทเริ่มต้นของ *The politics of small things: The Power of the powerless in dark time* (Goldfarb, 2006) ผู้เขียนชี้ให้เห็นสภาวะการณ์ของชีวิตประจำวันที่ถูกครอบงำด้วยพลังอำนาจของโครงสร้างขนาดใหญ่ เช่น เงื่อนไขโครงสร้างทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลกำหนดเป้าหมายปลายทางของชีวิตคน หรือระเบียบทางการเมืองที่มีผลต่อการกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคล ตลอดจนการรูปแบบของศาสนาที่กำหนดคุณลักษณะของปัจเจกบุคคล เป็นต้น โดยเขาจุดประกายให้มองเห็นอีกด้านหนึ่งที่ตรงข้ามกับสิ่งใหญ่ๆ ในระดับโครงสร้างเหล่านั้น คือ การเปลี่ยนมามองจุดเล็กๆ ในชีวิตประจำวันของผู้คนตัวเล็กๆ



ที่เป็นตัวกำหนดโครงสร้างใหญ่ๆ เหล่านั้นบ้าง (Goldfarb, 2006, 1) ดังตัวอย่างจากปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญๆ ระดับโลก เช่น การล่มสลายของสังคมนิยมสหภาพ โซเวียตใน ค.ศ. 1989 ก็มีจุดเริ่มต้นจากโครงสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระดับเล็กจิ๋ว (microstructure of social interaction) ที่ก่อตัวมาตั้งแต่ ค.ศ. 1968 แล้ว เหตุการณ์การปฏิวัติโค่นล้มอำนาจของผู้นำเผด็จการ Nicolae Ceausescu ของโรมาเนีย หลังจากนั้นก็จะพบปรากฏการณ์ในทำนองเดียวกันในเซคโกสโลวะเกีย โปแลนด์ เยอรมันตะวันออก เป็นต้น (Goldfarb, 2006, 37-38) Goldfarb สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงระดับใหญ่ๆ ของโลก ที่จริงแล้วมันมีจุดเริ่มต้นมาจาก “การเมืองของสิ่งเล็กๆ จากคนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย” แทบทั้งสิ้น (Goldfarb, 2006, 1)

Goldfarb (2006) ยังให้น้ำหนักกับ “พื้นที่” ว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการสร้างอำนาจต่อรอง โดยเฉพาะในความหมายของพื้นที่ทางสังคมที่คนธรรมดาสามัญมาปะทะสังสรรค์ต่อรอง มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในชีวิตประจำวันจนเป็นเรื่องปกติ เพราะพื้นที่เหล่านั้นดำรงอยู่ใต้บริบทกฎเหล็กของการปกครองในระบบสังคมนิยมที่จำกัดสิทธิเสรีภาพจนการแสดงออกทางการเมืองในพื้นที่สาธารณะอย่างเปิดเผยและเป็นทางการทำไม่ได้เขาเห็นว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมบนพื้นที่ทางสังคมเล็กๆ ที่ไม่ค่อยมีใครนึกถึง เช่น ในห้องครัว (table in a small kitchen) (Goldfarb, 2006, 10) นอกจากนี้ แนวคิดทางสังคมวิทยาคลาสสิกของ Goffman (1959)⁷ ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของปฏิบัติการนำเสนอตนเองในชีวิตประจำวันของผู้คนธรรมดาสามัญ⁸ ว่าปฏิบัติการเช่นนั้นได้ผลิตสร้างความจริงทางสังคมขึ้นมาอย่างไร ในขณะที่เดียวกัน ด้วยเงื่อนไขของมนุษย์ใน



ภาวะที่ยากลำบากหรือมืดมนอับจน (dark times) เช่นในภาวะที่ถูกควบคุมแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด มนุษย์จะหาทางเพื่อจะสร้างอำนาจผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ผ่านความสามารถที่จะปรากฏตัว บอกเล่าเรื่องราวของตนอันเป็นผลสะท้อนมาจากประสบการณ์ในอดีต และจินตนาการถึงอนาคตที่เป็นไปได้ (Goldfarb, 2006, 12)

แนวคิดเรื่องการเมืองของสิ่งเล็กๆ อำนาจของสิ่งที่เสมือนไร้อำนาจในภาวะมืดมนที่ Goldfarb (2006) นำเสนอจึงมีประโยชน์ต่อการศึกษาการเมืองของคนกลุ่มน้อยนิดชาวคาทอลิกเป็นนอย่างยิ่ง แม้ว่าการศึกษาวิธีการต่อรองของคนกลุ่มน้อยนิดชาวคาทอลิกในครั้งนี้จะไม่อาจนำการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มาสู่สังคมสามจังหวัดชายแดนภาคได้ดังที่เขาเคยชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มต้นมาจากผู้คนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอย่างชนิดที่สร้างความสันตะเพื่อนหรือกระทั่งเปลี่ยนแปลง



โครงสร้างทางสังคมการเมืองระดับโลกมาแล้วเช่นที่ Appadurai (2006) ซึ่งให้เห็นตัวอย่างการต่อรองกับระเบียบโลกทั้งใบด้วยการใช้วิธีการที่รุนแรงเพื่อผลิตสร้างอำนาจในการต่อรองของคนจำนวนน้อยที่ปรากฏในงาน *Fear of small numbers* ดังกล่าวไปแล้วข้างต้น แต่การศึกษาคนกลุ่มน้อยชาวคาทอลิกในที่นี้ มิได้เป็นเช่นนั้น หากแต่สอดคล้องกับข้อเสนอของ Goldfarb (2006) มากกว่าและดูจะให้ทางสว่างที่ดีกว่าในการจะพิจารณาวิธีการที่คนกลุ่มเล็กๆ ผลิตสร้างอำนาจต่อรองกับสิ่งที่ใหญ่กว่าจากปฏิบัติการธรรมดาสามัญของชีวิตประจำวันโดยไม่ใช้ความรุนแรง อย่างน้อยก็ความรุนแรงในความหมายแคบที่หมายถึง การเช่นฆ่าใช้กำลังทุบตีทำร้ายทางกายภาพของคนอื่น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2551, 20) ดังนั้น งานศึกษาชาวคาทอลิกในที่นี้จึงจะใช้แนวคิดทั้งสองประยุกต์เข้าด้วยกันเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ “การเมืองของสิ่งเล็กๆ” ในการปะทะ สังสรรค์ และ ต่อรอง ผ่านปฏิบัติการใน



ชีวิตประจำวันบนพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้มีชีวิตดำรงอยู่ท่ามกลางคนกลุ่มใหญ่และได้งาเม็ดทิบของความรุนแรงถึงตายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในบทความที่มีพื้นที่จำกัดนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอปฏิบัติการต่อรองของชีวิตในพื้นที่ส่วนตัว คือ ในบ้านของครอบครัวคาทอลิก ในขณะที่เดียวกันบ้านของครอบครัวนี้ก็มีฐานะเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เล็กที่สุด

ชีวิตแห่งการต่อรองของคน 3 วัฒนธรรมในบ้านของคาทอลิกหลังหนึ่ง

ครอบครัวคาทอลิกในบ้าน “ประทานพร” (ชื่อสมมติ) เป็นครอบครัวหนึ่งที่ยึดอาชีพทำประมงประกอบด้วยพ่อแม่และลูก 6 คน ครอบครัวนี้มีบ้านสองหลังอยู่ในโครงการหมู่บ้านจัดสรรแห่งหนึ่งของนักธุรกิจอสังหาริมทรัพย์รายใหญ่แห่งเมืองปัตตานีที่เพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อปี 2550

บ้านหลังแรก คือ “บ้านประทานพร” ที่คนในครอบครัวมักจะอยู่อาศัยในหลังนี้ เป็นอาคารพาณิชย์สองชั้นครึ่ง หน้ากว้าง 5 เมตร อยู่ถัดเข้ามาจากถนนหลักของหมู่บ้านราว 24-25 เมตร ครอบครัวเจียดเงินรายได้จากการประกอบอาชีพประมงและขายปลา มาซื้อไว้ หลังจากที่เช่าบ้านของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่อยู่หลายปีตั้งแต่ย้ายมาจากระยองเพื่อมาตั้งหลักที่ปัตตานี ต่อมาอีกระยะหนึ่ง เมื่อเจ้าของธุรกิจหมู่บ้านจัดสรรสร้างทาวน์เฮ้าส์หน้ากว้าง 6 เมตรขึ้นมาอีกโครงการหนึ่ง อยู่คนละฝั่งถนน ห่างออกไปจากโครงการแรกราวห้าร้อยเมตร ประกอบกับรายได้จากอาชีพประมงพอจะมีเหลือสำหรับผ่อนบ้านอีกหลังหนึ่งได้ ครอบครัวนี้จึงตัดสินใจซื้อทาวน์เฮ้าส์เพิ่มอีกหนึ่งหลังเพื่อเตรียมไว้สำหรับอนาคต หากลูกๆ แต่งงานมีครอบครัวจะได้มีบ้านอยู่ใกล้กัน บ้านหลังที่สองจึงไม่ค่อยได้ใช้เท่าใดนัก นอกจากบางวันลูกชาย



**ครอบครัวของแม่ไม่มีอะไรอยู่ที่ระยองแล้ว
ปัตตานีจึงเป็นที่สุดท้ายที่จะอยู่ไม่คิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่น
แม้ว่าจะเคยได้ยินว่ามีความไม่สงบเกิดขึ้นบ้างตั้งแต่ย้ายมาใหม่ๆ
แต่ในเมืองปัตตานีไม่มีเหตุการณ์ร้าย ตรงกันข้าม
แม่บอกว่าปตานีเป็นเมืองที่ “สงบดี”**

คนเล็กของบ้านจะกลับมานอนค้างบ้าง ยกเว้นเวลา มีงานสังสรรค์หรือมีกิจกรรมทางศาสนาที่บ้าน เช่น สวดภาวนาสายประจำในเดือนตุลาคม ร้องเพลง อวยพรคริสต์มาส บ้านหลังที่สองซึ่งกว้างขวางกว่า จึงถูกเปิดใช้งาน

ในหมู่บ้านเดียวกันนี้ นอกจากบ้านของ ครอบครัวคาทอลิกประทานพร ยังมีบ้านของ ชาวคาทอลิกที่เป็นเครือญาติกันอีก 4 ครอบครัวที่ ย้ายมาจากระยองด้วยกันมาซื้อไว้เพื่อจะได้อาศัย อยู่ใกล้ๆ กัน ในซอยที่บ้านของครอบครัวนี้ตั้งอยู่ หากแต่ไม่ได้อยู่ติดกันทั้งหมด มีครอบครัวคนไทยพุทธที่มาซื้อไว้บ้าง บางหลังยังปิดไว้ไม่ทราบ ว่าใครเป็นเจ้าของ อย่างไรก็ตามหมู่บ้านนี้คล้ายกับเป็น ชุมชนคาทอลิกย่อยๆ ที่อยู่ท่ามกลางชาวไทยพุทธ ในหมู่บ้านและล้อมรอบไปด้วยชาวมลายูมุสลิม และคนอื่นๆ อีกมากมายที่เข้ามาอยู่ในย่านเดียวกัน เพราะพวกเขา มักจะเดินไปมาหาสู่แลกเปลี่ยน อาหารการกินกันมิได้ขาด ด้วยประกอบอาชีพ ประมงเหมือนกัน บางเวลาก็อาศัยให้วุ่นให้ทำ ธุระแทนกัน นอกจากนี้ยังมีศาสนิกที่ต้องปฏิบัติ ร่วมกันอีกด้วย หากแต่ครอบครัวประทานพรมี ความน่าสนใจกว่าครอบครัวอื่นๆ เพราะลูกๆ ของ

ครอบครัวนี้ล้วนแต่เป็นคาทอลิกที่มีความศรัทธา และเป็นผู้มีบทบาทนำในชุมชนคาทอลิก นอกจากนี้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วกลับมาอยู่บ้านพร้อมหน้า พร้อมตา ทั้งยังพยายามที่จะสานงานในอาชีพประมง ของครอบครัวต่อจากพ่อแม่ ในขณะที่ครอบครัวอื่น ลูกบางคนเรียนจบแล้วทำงานอยู่กรุงเทพฯ บ้าง อยู่ต่างประเทศบ้าง

สมาชิกของครอบครัวประทานพรประกอบด้วย พ่อ ผู้เป็นคาทอลิก (อายุ 62 ปี) มีเชื้อสายญวน เพราะบรรพบุรุษของเขาเป็นคนญวนเวียดนามที่อพยพหนีภัยการเบียดเบียนศาสนาเข้ามาปักหลักที่ ระยอง ทำอาชีพประมงมาตั้งแต่เขาจำความได้ พ่อ ดูจะเป็นคนคิดมากในบั้นปลายชีวิต ด้วยธุรกิจ ประมงที่ไม่ค่อยดีนักในระยะหลัง ปลาที่จับมาขาย พอประทังเลี้ยงครอบครัวได้แต่ไม่ค่อยมีเหลือ เหมือนเมื่อก่อน ทำให้จากคนที่เคยพูดบ้างกลายเป็นคนที่พูดน้อยลงมาก และจะพูดมากขึ้นเมื่อ อยู่กับหลานชายคนแรกของครอบครัวที่เกิดจาก ลูกสาวคนที่สาม พ่อแต่งงานกับแม่ที่เป็นชาว กรุงเทพฯ และนับถือศาสนาพุทธ แม่เป็นคนไทย เชื้อสายจีนเมื่อแต่งงานกับพ่อแม่เปลี่ยนศาสนา มาเป็นคาทอลิก⁹



หลังจากแต่งงานแล้ว พ่อพามาอยู่ระยอง และยังคงยึดอาชีพประมงเหมือนเดิม แต่เพราะ ทรัพยากรทางทะเลภาคตะวันออกไม่อุดมสมบูรณ์เท่าใดนัก ประกอบกับได้ยินว่าทางฝั่งทะเลปัตตานี มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า ในช่วงแรกพบกับพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนบ้านชาวประมงคาทอลิกระยองด้วยกันทดลองมาจับปลาที่ปัตตานีก่อน เมื่อพบว่าที่ปัตตานีมีความสมบูรณ์มากดังคำร่ำลือ จึงกลับไประยองเพื่อจะขนย้ายอุปกรณ์และพามาเช่าบ้านของชาวมลายูมุสลิมในซอยข้างมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี

การเริ่มต้นชีวิตในสภาพแวดล้อมใหม่ที่ผู้คนในสังคมเป็นชาวมุสลิมแม้จะลำบาก แต่มีมิตรไมตรีและความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านที่เป็นสามีภรรยาชาวมุสลิมคนหนึ่งทำให้การเริ่มต้นชีวิตที่ปัตตานีสะดวกมากขึ้น แม่เล่าให้ฟังว่า

ตอนมาใหม่ๆ พวกมุสลิมนี้แหละเขาช่วยเราเยอะ เขาให้เราเยี่ยมรถของเขาไปใช้ สมัยมาใหม่ๆ เราไม่มีอะไรเลย ลำบากมาก ก็มีมุสลิมใจดีอยู่คู่หนึ่งเขาช่วยเรา ให้รถเราขี่ตั้งนาน จนเราตั้งตัวได้ เราไม่เคยลืมเขาเลย ถ้าไม่ได้บ้ำกับลุงคู่นั้น เราคงไม่มีวันนี้หรอก ก็ยังไม่รู้เลยว่าจะเป็นยังไง (สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2554)

เมื่อตั้งตัวได้แล้ว พวกเขาจึงกลับไปขายทรัพย์สินทุกอย่างที่มีอยู่ในจังหวัดระยอง เพราะคิดว่าจะปักหลักที่ปัตตานีไม่กลับไประยองอีกแล้ว ในขณะที่แม่บอกว่าญาติบางคนที่ย้ายมาอยู่ที่นี่ด้วยกัน แม้จะหลายสิบปีแต่พวกเขายังมีทรัพย์สินมีบ้านมีธุรกิจอยู่ระยอง แต่สำหรับครอบครัวของแม่ไม่มีอะไรอยู่ที่ระยองแล้ว ปัตตานีจึงเป็นที่สุดท้ายที่จะอยู่ไม่คิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่นแม้ว่าจะเคยได้ยินว่ามีความไม่สงบเกิดขึ้นบ้างตั้งแต่ย้ายมาใหม่ๆ แต่ในเมืองปัตตานีไม่มีเหตุการณ์ร้าย ตรงกันข้ามแม่บอกว่าเป็นเมืองที่ “สงบดี”

ผู้คนมีน้ำใจ ผู้หญิงมุสลิมไม่ได้คลุมผ้าเหมือนทุกวันนี้ เดินไปทางไหนดูไม่ออกว่าใครเป็นพุทธใครเป็นมุสลิม แยกไม่ได้เหมือนทุกวันนี้ คนจีน คนพุทธ คนมุสลิม คนอะไรก็ตามก็อยู่กันสงบดีไม่มีปัญหา ต่างคนต่างค้าขายทำมาหากินกันไป บ้านเราอยู่ข้างมัสยิด วัดหลังแรกของเราก็อยู่ในซอยเดียวกับมัสยิด ใกล้ๆ กัน มี 3 คูหา ไม่เห็นว่าจะมีปัญหาอะไร ทุกคนก็อยู่ด้วยกันดี

เมื่อมีลูก ลูกทุกคนรับศีลล้างบาปเป็นคาทอลิก มีชื่อทางศาสนา หรือ “ศาสนนาม”¹⁰ แตกต่างกันไป คนแรกของครอบครัวเป็นผู้หญิง ชื่อ “ทีเซีย” เกิดใน พ.ศ. 2517 คนที่สองเป็นผู้ชายชื่อ “โจเซฟ” เกิด





ใน พ.ศ. 2520 คนที่สามเป็นผู้หญิง ชื่อ “มีเรีย” หรือที่คนในบ้านและเพื่อนสนิทเรียกว่า “แวน” เกิดใน พ.ศ. 2522 และคนที่สี่เป็นผู้ชายชื่อ “กาเบรียล” เกิดเมื่อ พ.ศ. 2524 คนที่หกเป็นผู้ชายชื่อ “สเตฟาโน” เกิดเมื่อ พ.ศ. 2526 และน้องคนสุดท้ายเป็นผู้หญิงชื่อ “มักดาลена” เกิดเมื่อ พ.ศ. 2530

ด้วยความที่ครอบครัว “พรประทาน” เป็นครอบครัวที่มีความเชื่อความศรัทธาเคร่งครัดในศาสนาทุกศาสนาทุกคนในบ้านจะมีความผูกพันใกล้ชิดกับศาสนาโดยมีบทบาทนำทางศาสนาไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เช่น พ่อเป็นผู้มีบทบาทนำในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโบสถ์ แม่เป็นคนที่ยกย่องเล่าเรื่องความสะอาด จัดดอกไม้บนแท่นบูชาหน้าแท่นแม่พระ และมีความรู้ทางศาสนาคาทอลิกค่อนข้างดี หากไม่มีใครบอกอาจไม่ทราบว่าเธอเคยนับถือศาสนาพุทธมาก่อน

สิ่งที่พ่อจะบอกได้ว่า แม่เคยเป็นชาวพุทธ คือเรื่องการเซ่นไหว้เจ้าที่เจ้าทางก่อนออกรเรือ เพราะแม่ของแวนจะเป็นคนเตรียมดอกไม้ ภูปเทียนและเครื่องเซ่นต่างๆ ซึ่งในวันดังกล่าวผู้เขียนเห็นเธอซื้อพวงมาลัยดอกไม้สดหลายพวงที่เธอบอกว่าจะไปเซ่นไหว้ ซึ่งตามปกติชาวคาทอลิกไม่มีพิธีกรรม

เช่นนั้น แต่แม่ก็ให้เหตุผลว่า

“เราทำมาหากิน ก่อนออกรเรือก็เซ่นไหว้ขอพรไม่เป็นไรหรอก พระไม่ว่าอะไรหรอก เราไม่ได้ไปทำอะไร แค่ขอพรให้ออกเรือดี ๆ จับปลาได้เยอะๆ จะได้เอามาทำบุญทำทานกับเขามั่ง ที่ทำเป็นนี้ก็เพราะเมื่อก่อนแม่เป็นพุทธมาก่อน คนพุทธเรื่องเยอะ แบบไหว้ผีสิ่งอะไรนี่ถนัด แต่พอมาเป็นคาทอลิกมันไม่มีเรื่องเหล่านี้ เราก็สวดภาวนาไป แต่ว่าการเซ่นไหว้แม่ย่านางเรือ การไหว้ ที่นี้เราถูกทะเลก็ไหว้เสด็จเตี่ย¹¹ กัน แล้วก็ขอนักบุญญาโกเบ¹²คนเรือพวกคริสต์เรานับถือกันมากนะสองคนนี่” (สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2552)

ด้วยเหตุที่แม่และพ่อใกล้ชิดกับศาสนา เมื่อลูกๆ โตขึ้น ที่เซี่ยจึงเป็นคนจัดการเรื่องการอ่านพระคัมภีร์ ผู้นำการสวดภาวนาประจำมิสซา โจเซฟช่วยอ่านพระคัมภีร์และช่วยขับร้องเพลงในมิสซา และทุกครั้งที่มีกิจกรรมของชุมชน หากเขาไม่ได้ออกรเรือจะเข้ามาร่วมทุกครั้ง ส่วน สเตฟาโน มีบทบาทเป็นผู้นำเยาวชนคาทอลิกทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ มีเพียงมีเรียคนเดียวที่ไม่ยอมมีส่วนร่วมใดๆ ในการนำสวด หรืออ่านพระคัมภีร์ เธอมักจะบอกว่า อาย ไม่กล้า ขาสั้นขึ้นไปอ่านไม่ได้หรอก



เป็นลม แต่มีเรียก็จะนั่งอยู่ด้านหน้าๆ ร่วมกับครอบครัว มีส่วนร่วมในมิสซาหรือกิจกรรมทุกครั้ง

ในขณะที่ ธุรกิจของครอบครัวคือ อาชีพประมง ดังนั้นลูกๆ ของบ้านจึงมีหน้าที่แตกต่างกันไป โจเซฟ ออกเรือกับพ่อตั้งแต่เยาว์วัยเขาจึงมีความรู้ความชำนาญเพียงพอที่จะสานงานในเรือกลางทะเลแทนพ่อที่เริ่มเกษียณตัวเองขึ้นมาอยู่บนฝั่ง เมื่อยามที่ออกเรือไม่ได้เขาก็จะดูแล ซ่อมแซมอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการออกเรือ เช่น ปะทูนอวนที่ขาด ตรวจสอบสภาพเรือ เตรียมข้าวของเครื่องใช้ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการหาปลาให้พร้อมที่จะออกเรือได้ ทุกเมื่อ ชีวิตของเขาจึงแยกตัวออกไปอยู่ที่โรงอวนซึ่งตั้งอยู่บนที่ดินที่ครอบครัวเจียดรายได้ส่วนหนึ่งมาซื้อที่ดินผืนนี้อยู่ห่างจากเขตเมือง แต่ไม่ไกลท่าเรือมากและโจเซฟก็มีรถยนต์กระบะส่วนตัวคันหนึ่งจึงไม่เป็นอุปสรรคสำหรับการเดินทางไปทำงาน

สำหรับ “ทีเซีย” ด้วยความที่เป็นคนคล่องแคล่ว ว่องไว พุดเก่ง เสียงดัง จึงช่วยครอบครัวอยู่บนฝั่งที่ทำงานของเธอคือสะพานปลา ที่เป็นทั้งที่จอดเรือขนถ่ายปลา เป็นตลาดค้าปลาและทุกอย่างที่จับได้จากทะเล ด้วยความที่เธอเป็นคนซื่อสัตย์ เรียกง่ายใช้คล่อง บรรดาญาติๆ ที่เป็นเจ้าของเรือประมงด้วยกันจึงมักจะให้वानให้เธอไปทำธุรกรรมทางการเงินที่ธนาคารแทนอยู่บ่อยครั้ง นานเข้าจึงกลายเป็นจ่ายค่าจ้างให้เธอทำงานแทนในบางเรื่อง เช่น ชั่งน้ำหนักปลา ซื้อขายปลา รับเงินค่าปลาไปเข้าธนาคาร ไปจ่ายค่าแรงคนงาน และอื่นๆ อีกอีกิปาละทีเซียจึงมีงานประจำทำแทบทุกวัน และด้วยบรรดาญาติของเธอมีเรือกันคนละมากกว่าหนึ่งลำ ทำให้เธอแทบจะไม่มีวันหยุดพักผ่อนทีเดียว แต่เธอก็บอกว่า คิดแล้วก็ดีกว่าไปทำงานเป็นลูกจ้างคนอื่น

มีเรีย หรือ “แวน” เป็นลูกคนเดียวของครอบครัวที่ไม่เข้ามาช่วยงานในอาชีพประมงของครอบครัว



เธอฉีกตัวออกจากธุรกิจของครอบครัวหลังจากที่เข้าไปสัมผัสกับธุรกิจได้ไม่นานนัก หลังจากที่เธอเรียนจบปริญญาตรีในสาขาการบริหารการจัดการจากวิทยาลัยเอกชนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในเมืองหาดใหญ่¹³ ด้วยเธอเห็นว่างานในธุรกิจประมงเป็นงานที่หนักเกินไปสำหรับเธอ ประกอบกับเธอไม่ชอบความวุ่นวายที่ตลาด จึงไปสอบเข้ารับราชการครูในโรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่งในปัตตานี เธอเป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ส่วน “กาเบรียล” และ “มักดาเลนา” สนใจเรียนหนังสือมากกว่า กาเบรียลเรียนถ่ายภาพจนชำนาญและจึงไปสมัครเป็นช่างภาพประจำนิตยสารชื่อดังในกรุงเทพฯ นานๆ จะกลับมาบ้านสักครั้ง ขณะที่มักดาเลนาชอบเรียนหนังสือและสนใจอยากเรียนรู้ชีวิตนักบวช จึงไปสมัครเป็นผู้ฝึกหัดอยู่ในคณะนักบวชแห่งหนึ่งในจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือ ด้วยเธออยากเป็นนักบวชหญิงที่ทำงานในโรงเรียน และครอบครัวก็หวังว่าจะมีลูกหนึ่งคนที่ถวายแด่พระเจ้าเป็นพิเศษในชีวิตนักบวช



สเตฟาโน เรียนจบที่เดียวกับมีเรียแต่ต่างสาขา เขาเลือกเรียนกฎหมายเพราะชอบ และเพราะเขารู้สึกว่าอาชีพประมงของเขาถูกกฎหมายเล่นงานบ่อยครั้ง เป็นต้น เรื่องการใช้แรงงานงานต่างด้าว แต่เพราะเขาไม่มีความรู้ความชำนาญในการออกเรือเหมือนพี่ชาย จึงคอยประสานงานเกี่ยวกับการขออนุญาต การติดต่อกับหน่วยงานราชการต่างๆ ควบคู่ไปกับการทำงานส่วนตัวเป็นตัวแทนบริษัทประกันภัยซึ่งทำประกันให้กับเรือ เจ้าของเรือ และคนงานที่มาเกี่ยวข้องกับประมงโดยลูกค้าหลักก็คือเครือญาติของเขา

ความหวังของครอบครัวที่จะสานต่องานอาชีพประมงดูเหมือนจะฝากไว้กับที่เซียและโจเซฟมากกว่า ลูกสองคนหลัง ด้วยความชำนาญในสนามจริงบนฝั่งของที่เซีย และประสบการณ์ในเรือจากที่ติดตามพ่อออกเรือบ่อยๆ ของโจเซฟ ทำให้ทั้งสองคนนี้ทำงานแทนพ่อแม่ได้ดี และเป็นพี่สอนแรงของพ่อแม่ไปได้มาก จนกระทั่ง พ่อไม่ต้องออกเรืออีกแล้ว จึงอยู่บ้านและมีหน้าที่เลี้ยงหลาน ส่วนแม่ยังคงไปตลาดสะพานปลาบ้างในวันที่เรือพร้อมใจกันเข้าฝั่ง และที่เซียคนเดียวทำงานไม่ทัน บางวัน แม่ก็ไปดูแลโรงอวนของโจเซฟบ้าง โดยเฉพาะในเรื่องอาหารการกินของเขาและลูกจ้าง

ความน่าสนใจอยู่ที่ มีเรีย หรือที่ชาวคาทอลิกปัตตานีและเพื่อนๆ เรียกว่า “แวน” เพราะในบรรดาลูกทั้ง 6 คน แวนแต่งงานเป็นคนแรกข้างหน้าพี่สาวและพี่ชาย แต่นั่นคงไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร ประเด็นสำคัญอยู่ที่ “สามี” ของแวนต่างหาก แฟนเป็นอิสลามนะที่¹⁴ แวนเล่าให้ฟังตั้งแต่ครั้งแรกที่ผู้เขียนพบเธอ และขอให้เธอพาไปรู้จักสะพานปลา ท่าเรือ และสถานที่ทำงานของชาวคาทอลิกที่มีอาชีพทำประมง

เขาก็เคร่งของเขา แต่ไม่เคร่งมาก กลางๆ แต่เขาก็ยอมมาเข้าทำพิธีที่โบสถ์นะพี่ แต่ญาติๆ ของเขาไม่มาด้วย แรกๆ ก็มีปัญหาเหมือนกันนะพี่ เมื่อก่อนนะเขาจะไม่ยอมอะไรเลย ตอนแรกเขาจะบังคับให้เข้าของเขา แต่เราก็อ้าง (สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2552)

ที่น่าสนใจยิ่งกว่า คือ เขาเป็น “ชาวมลายูมุสลิม” ที่ยอมเข้าพิธีคือกล่าว (สมรส) ในโบสถ์คาทอลิกอัครทูตคาธาเบรียล ปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2551 ซึ่งน้อยนักที่จะได้ยินว่ามีชาวมุสลิมคนใดก้าวล่วงเข้าไปในศาสนสถานของศาสนาอื่น แต่ทุกวันนี้ เขายังคงยึดมั่นในความเป็นมุสลิมอยู่เหมือนเดิม *ไม่คิดเปลี่ยนศาสนา* คือ สิ่งที่เขายืนยัน ที่บ้านผมก็เป็นมุสลิมกันหมดตั้งแต่สมัยไหนๆ แล้วก็ไม่รู้

อะ เป็นหนุ่มมลายูมุสลิม อายุมากกว่าแวนสองปี เกิดและโตที่ปัตตานี มีส่วนเล็กๆ เป็นของตนเอง ทั้งสองเรียนอยู่ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งเดียวกันในเมืองยะลา และชอบพอกันมาตั้งแต่ยังเรียนอยู่ แต่คงเพราะข้อจำกัดเรื่องศาสนาที่ต่างกัน ครอบครัวของแวนจึงย้ายเธอไปเรียนที่วิทยาลัยที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในเมือง





หาคใหญ่และสำเร็จการศึกษาที่นั่น แต่พวกเขาไม่ได้ยุติความสัมพันธ์ลง แม้จะมีความพยายามจากทางครอบครัวและเครือญาติของแวนที่ไม่ค่อยพอใจ การคบหากันของทั้งสองคนด้วยการหาทางขัดขวางความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขาอย่างเงียบๆ แต่ความพยายามนั้นไม่เป็นผล เพราะหลังจากพวกเขาจบการศึกษาแล้ว ต่างคนก็ยังยืนยันที่จะแต่งงานกัน หากแต่ปัญหาเรื่องความแตกต่างทางศาสนาของเขาและเธอเป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจไม่น้อย และเกือบจะทำให้ไม่ได้แต่งงานกัน เพราะครอบครัวของทั้งสองต่างฝ่ายต่างก็อยากให้อีกฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนศาสนาเข้ามาหาศาสนาของตน ขณะที่ทั้งแวนและสะเองก็อยากให้คนรักของตนเปลี่ยนมานับถือเหมือนกันด้วย แต่เมื่อแวนยืนยันไม่ยอมเปลี่ยนศาสนา สะก็ยืนยันจะเป็นมุสลิมเหมือนเดิมที่สุด สะ ยอมที่จะมาทำพิธีแต่งงานในโบสถ์แต่ไม่เปลี่ยนศาสนา

ย้อนกลับไปก่อนที่แวนจะแต่งงาน แม่ของแวนสะท้อนความรู้สึกในช่วงแรกที่รู้ว่าลูกสาวคบหากับชายมุสลิมว่า

ตอนแรกคนในครอบครัวและญาติพี่น้องก็รับไม่ได้เหมือนกัน พ่อไม่พูดเลย ‘เงียบ’ แคงคิดเหมือนกัน กลัวว่าต้องเสีย ‘แวน’ ไปเป็นอิสลาม เพราะว่าใครๆ ที่ไปแต่งงานกับแขก (อิสลาม) ก็ต้องเข้ากับเขาหมด แต่เมื่อเดือนแล้ว ห้ามแล้วแวนไม่ฟังก็เลยอนุญาตให้แต่งงานได้ แต่มีข้อแม้ว่าต้องมาแต่งงานในโบสถ์ ตอนแรก “สะ” ก็จะไม่ยอมเหมือนกัน แต่ “แวน” ยืนยันว่าหากจะแต่งงานกันต้องแต่งในโบสถ์เท่านั้น “สะ” จึงยอมมาเข้าพิธีในโบสถ์แต่ไม่มีญาติฝั่งสะมาร่วมด้วยเลยแม้แต่คนเดียว¹⁵ (สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2552)

แม่ขยายความให้ฟังว่า ที่พ่อเงียบ เพราะว่าพ่อรักลูกสาวคนนี่มากกว่าใครในบรรดาลูกสี่คน เพราะแวนเป็นเด็กช่างพูด ปราดเปรี้ยวว่องไว แต่เมื่อลูกสาวจะแต่งงานกับคนนอกศาสนา อาจเป็นไปได้ว่า พ่อคงเป็นห่วงและหนักใจเรื่องความต่างทางศาสนา พ่อจึงไม่พูดอะไร แต่หลังจากแต่งงานแล้ว แวนยังคงอยู่ที่บ้านหลังเดิมของครอบครัว ส่วน “สะ” ไปๆ มาๆ ระวังบ้านของเขาที่จะบังตีอก กับบ้านของแวน เพราะความเป็นห่วงแม่ที่อายุมากแล้ว แต่เข้าใจว่าแต่งงานแล้วอุปสรรคนี้จะหมดไป สะยังคงรู้สึกไม่ค่อยสบายใจนักเรื่องที่แต่งงานแล้วนับถือกันคนละศาสนา โดยเฉพาะศาสนาของลูก เขากล่าวว่า

ศาสนาทุกศาสนาก็สอนให้เป็นคนดี คาทอลิกก็ดี อย่างแวน และครอบครัวของแวนนี้ พ่อกับแม่และพี่ๆ น้องๆ ทุกคนก็ดีกับผมหมด ญาติคนอื่นๆ ของแวนด้วย แต่ว่ามันเหมือนติดๆ อะไรสักอย่างนะพี่ ถ้าเป็นได้ผมก็อยากให้เมียกับลูกเป็นเหมือนผม แล้วโคมาก็เป็นผู้ชาย “ย่าเขา” (แม่ของสะ) ก็อยากได้หลานไปเป็นแบบเขา แต่ทำไม่ได้ ชวนแล้วแวนก็ไม่ไป ผมเป็นคนกลางบางทีก็ลำบากใจ แต่ว่าก็ยอมๆ กันไป นี่ก็ครอบครัวผม ลูกผม เมียผม



อีกอย่าง ที่นี้เขาก็ดีกับผมและแม่ของผมมาก (สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2554)

เขาเล่าต่อไปว่า ครอบครัวของแวน ดีต่อเขา และแม่ของเขามาก แสดงให้เห็นจากความเอื้อเฟื้อ แบ่งปันที่ครอบครัวของแวนมี กล่าวคือ ครอบครัวนี้มักจะนำปลาและทรัพยากรอื่นที่ได้จากทะเลฝากไปให้แม่ของเขาอยู่เสมอ บางครั้งก็มากจนต้องนำไปแจกจ่ายให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงด้วย ในทางกลับกัน เมื่อในสวนมีผลผลิตอะไรแม่ของสะก็จะฝากมาให้ครอบครัวของแวนด้วย ระยะเวลาหลังความสัมพันธ์ระหว่างสองครอบครัวและภายในครอบครัวจึงดีขึ้นตามลำดับ แวนเล่าว่า

แรกๆ นะเขาไม่ยอมอะไรเลย แต่เขาก็ดีกับเขา ทำดีกับเขา เขาก็มาโบสถ์ เมื่อก่อนนะไม่ยอมให้มาโบสถ์เลย ทะเลาะกัน แทบจะเลิกกัน แต่พอหลังๆ เขาก็ดีกับเขา เราไม่ร้ายกับเขา หลังๆ เขาก็เลยยอม ตอนแรกลูกเกิดใหม่ๆ นี่ทะเลาะกันมากเลย เขาถูกมาวัดนี้ ทะเลาะกัน เขาไม่โหมมาก เขาไม่ยอม พอหลังๆ เขาก็ยอมเพราะว่าไม่ได้เอาลูกไปทำอะไร (สัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2554)

ความวุ่นวายในช่วงแรกๆ เกิดขึ้นเมื่อสะเข้ามาอยู่ในบ้าน และเกิดจากในครัว เพราะว่า เขาเป็น

มุสลิม มีข้อจำกัดในเรื่องอาหารการกิน ไม่สามารถจะกินอาหารได้อย่างชาวคาทอลิก และแวนก็ไม่ถนัดและไม่ชอบทำอาหาร หนักเข้าแม่ซึ่งเป็นแม่ครัวหลักของบ้านอยู่แล้ว ต้องเป็นคนทำอาหารแยกต่างหากไว้ให้เขา

วันที่ 6 ธันวาคม 2552 ผู้เขียนไปกินอาหารเย็นที่บ้านของแวน ก่อนที่พี่สาวคนโตของเธอจะขับรถมาส่งที่โรงเรียนราวสองทุ่ม ผู้เขียนสังเกตว่าเครื่องใช้ในครัวที่แม่ใช้ทำอาหารไม่ได้แยกต่างหากจากที่ทำอาหารให้คนอื่นๆ ในบ้านกิน แม่บอกว่า หลังโน้นฝั่งตรงข้ามซึ่งเป็นบ้านอีกหลังหนึ่งของครอบครัวนี้ก็มีครัว ถ้าพวกน้องสเตฟาโน มากินข้าว กินเหล้ากันบางที เขาก็จะทำกินกันฝั่งโน้น แล้วแม่ก็กล่าวต่อไปเหมือนจะรู้ว่า ผู้เขียนกำลังจะถามถึงเรื่องอาหารที่มุสลิมกินไม่ได้ เช่น หมู แม่บอกว่า “ว่าบ้านเราไม่ค่อยกินหมูกันอยู่แล้ว เราอยู่กับทะเลก็ กินแต่หมึก ปลา กุ้ง ของทะเลทั้งนั้น สะเขาก็ไม่ค่อยเดือดร้อน น้ำมันเราก็ใช้น้ำมันพืช คนมันกินแบบเราไม่ได้ก็ไม่เอาของพวกนั้นเข้ามา¹⁶ แม่ชี้ให้ดูบ้านที่อยู่ติดกันหลังถัดไปซึ่งปิดประตูเงียบราวไม่มีคนอยู่ แม่บอกว่า นี่เจ้าของเขาเป็นคนไทยพุทธไม่ค่อยอยู่บ้านหรอก นานๆ จะมาที่ เวลาเขามาทีจะซื้อของ





มาฝาก บางทีก็มีพวกหมูแผ่น แต่ไม่เป็นไร เราไม่ได้ให้สะกิน แต่แวนมันชอบกินหมูนะ

ต่อมาเย็นวันที่ 6 กรกฎาคม 2554 เมื่อผู้เขียนไปที่บ้านของแวน แม่กำลังทำอาหารเย็นอยู่ในครัว สะกับแวนกลับจากทำงานมาถึงบ้าน แม่รีบบอกว่า “ปลาทอดในงานนั้นเป็นของสะ กุ้งผัดนั้นก็เป็ของสะ” แวนหันมาพยักเพยิดหน้าให้กับผู้เขียนและว่า ลูกเขยบ้านนี้อย่างกะเทวดา แม่ยายเอาใจลูกเขยจริงๆ แต่พี่สาวของแวนมีท่าที่ไม่ค่อยพอใจนักที่เห็นแม่เอาอาหารดีๆ ไว้ให้แต่กับน้องเขย แม่คงเห็นจึ้นหันไปดูใส่พี่สาวคนโตว่า โตแล้วไม่รู้จักโต ก็เขาเป็นอิสลาม จะให้กินหมูเหมือนเธอได้ไง

“สะ” กินข้าวเงียบๆ กับแวน ไม่ได้กล่าวอะไร แต่ยกมือไหว้ขอบคุณแม่หลังจากกินข้าวเสร็จเรียบร้อย และแวนก็ปลั่งงานซามที่สะใช้เข้าที่เข้าทางเฉพาะสำหรับสามี แล้วพวกเขา ก็พากันขึ้นรถออกไปข้างนอกด้วยกัน โดยสะเป็นคนขับ มีแวนและ “โลมา” ลูกชายวัยสองขวบนั่งหน้ารถไปด้วย

“พื้นที่” ทางสังคม
หน่วยที่เล็กที่สุดคือ ในครอบครัว
หรือในบ้านที่คนธรรมดาสามัญ
มาปฏิสัมพันธ์ใช้ชีวิตปกติประจำวัน
ร่วมกันเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ
ของอำนาจการต่อรอง
และที่สำคัญคือพื้นที่ธรรมดาสามัญ
นี้มักถูกมองข้ามไป ในขณะที่
“ความเียบ”
เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การเมือง
ของสิ่งเล็กๆ ทำงานได้ดีในวิถีชีวิต
แห่งการต่อรองของคนกลุ่มน้อยนิด
เพื่ออยู่ในสังคมที่นอกบ้าน
เต็มไปด้วยความรุนแรงถึงตาย

แม่บอกว่า เสร็จจะหามาโดน ถึงจะกลับเข้ามา ลูกมันก็เลยติดนั่งรถเที่ยวทุกเย็น หลังจากครอบครัวของแวนออกไปแล้ว แม่ก็เล่าแกมบ่นให้ฟังว่า

แวนไม่ค่อยเอาใจสามี ไม่ค่อยดูแล ไม่หัดทำกับข้าว เอะอะอะไรก็จะซื้อ ที่จริงบ้านเรามีอาหารที่เขากินได้ ปลา ปลาหมึก กุ้งที่เขาขึ้นมาจากเรือก็ทำไปสิ เขาไม่ใช่คนกินยาก ทำอะไรให้กินก็กินหมดทุกอย่าง นี่ดีนะว่า สะเป็นคนรักลูกรักเมีย รักครอบครัว หากเป็นคนอื่นไม่สนใจใยดี ไม่เอาใจใส่เขาแบบนี้ ยิ่งถือคนละศาสนาด้วย (สัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2554)

พี่สาวคนโตของแวนล้าทับว่า

โชคดีไปว่า สะยอมที่จะมาอยู่บ้านเรานะพี่ ที่จริงสะเขาเป็นคนดี แต่ไม่ใช่อ่างเดียวที่เป็นอิสลาม



นี้แหละ คนของเราซะอีกที่บางทีก็น่า...แต่อย่างว่านะ หากเขาไม่ยอมและเอาแวนกับลูกไปด้วย ป่านนี้เจ้าโลมาก็กลายเป็นแขกไปแล้ว (สัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2554)

เรื่องราวการปะทะสังสรรค์และต่อรองระหว่างคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมไม่ได้จบลงแค่เรื่องของแวนและสามีที่เป็นมุสลิมเท่านั้น เพราะต่อมาในเดือนตุลาคม ระหว่างที่กำลังเดินสายสวดภาวนาไปตามบ้านของคาทอลิกในเมืองปัตตานี ผู้เขียนก็ได้ทราบว่า “โจเซฟ” ผู้ที่กำลังทำหน้าที่สืบทอดธุรกิจประมงต่อจากพ่อของเขาพี่ชายของแวน ก็กำลังคบหาดูใจกับหญิงมุสลิมคนหนึ่งซึ่งทำงานอยู่ที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดปัตตานี ทุกคนในบ้านรู้เรื่องหมดแล้ว รวมทั้งบรรดาเครือญาติ คราวนี้ไม่มีใครว่าอะไร มีเพียงแม่ที่ตั้งข้อสงสัยว่า ตอนเกิดไอ้สองคนนี่ แม่เอารกมันไปฝังไว้ที่ข้างมัสยิดซึ่งเป็นที่ดินของพวกแขก (อิสลาม) แน่ๆ เลย มันก็เลยมีแฟนแขกทั้งคู่ แต่ว่าพี่ที่เสียชีวิต กับ สเตฟาโน นี่ไม่ได้เอารกไปฝังที่แขกเพราะตอนที่ย้ายมาจากกระยอง พ่อกับแม่เช่าบ้านคนมุสลิมอยู่ จนกระทั่งลูกสองคนก็เกิดที่นั่น แล้วแม่ก็เสริมต่อว่า

แต่แฟนของเขาทั้งสองคนก็เป็นคนดีทั้งคู่ แต่มันจะมีปัญหาที่อิตตอนแต่งงานนี่สิ เราก็อยากเอามาเข้าทางเรา จะได้คุยกันง่ายหน่อย เขาก็คงอยากเอาคนของเราไปอยู่ทางเขาเหมือนกัน แต่แม่ก็ไม่รู้จะยังไง แต่ตอนนี้พ่อของโลมา (สามีของแวน) เขาก็ยังไม่มีปัญหาอะไรนะ แต่ต่อไปก็ไม่รู้เหมือนกัน (สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2554)

กระนั้นก็ดี มีข้อสังเกตเล็กๆ ว่า ตั้งแต่ลูกชายของแวนและสะเกิดขึ้นมา เด็กคนนี้ได้รับการตั้งชื่อเล่นที่เรียกกันมาตั้งแต่เกิดด้วยชื่อของนักบุญองค์หนึ่งในศาสนาคาทอลิกมาตั้งแต่ต้น ซึ่งตามปกติชาว

คาทอลิกเมื่อรับศีลล้างบาปเข้าเป็นศาสนิก จึงจะมีชื่อทางศาสนา แต่สำหรับลูกของเขาใช้ชื่อนักบุญมาตั้งแต่เกิด และสะก็เรียกชื่อลูกด้วยชื่อทางศาสนา นั้นเหมือนกับที่คนอื่นๆ เรียกเช่นกัน เขาไม่ได้มีท่าทีตั้งข้อสงสัยกับชื่อของลูกแต่อย่างใด ที่เห็นจะมีปัญหาอยู่บ้างกับลูกของเขาคือ บรรดาญาติพี่น้องทางภรรยาที่เอาอกเอาใจลูกชายของเขามากจนเรียกได้ว่า ลูกชายของเขาแทบจะไม่เคยถูกขัดใจเลย ทำให้เขาเปรยว่า กลัวว่าเมื่อลูกโตขึ้นจะเป็นเด็กที่เอาแต่ใจ

ต่อมา วันที่ 17 พฤศจิกายน 2555 ลูกชายคนเล็กของครอบครัวนี้เข้าพิธีศีลล้างบาปในโบสถ์คาทอลิกกับเจ้าสาวที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนและนับถือศาสนาพุทธ เธอเป็นคนหาญใหญ่ จังหวัดสงขลา แต่เธอตัดสินใจที่จะเปลี่ยนมานับถือศาสนาคาทอลิกตามสามี ทำให้บ้านหลังนี้จึงเหมือนเป็นเวทีการปะทะต่อรองระหว่างคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมอย่างน่าสนใจ และดูเหมือนว่า ความได้เปรียบอยู่ที่ครอบครัวคาทอลิก วันแต่งงานของสเตฟาโน กาเบรียลพาคนรักมาแนะนำตัวเธอเป็นคาทอลิกเหมือนกัน ญาติๆ ที่มาร่วมงานพากันสัพยอกทำนองว่า ค่อยยังช้าหน่อย นึกว่าจะได้สะใภ้มุสลิมซะอีก เขยมุสลิมก็มีแล้ว สะใภ้พุทธก็มีแล้ว ขาดแต่สะใภ้มุสลิม





ในขณะที่ ฮะ แม่เขาจะไม่เปลี่ยนใจมานับถือศาสนาคาทอลิก แต่การที่เขายอมมาอยู่ที่บ้านหลังนี้มากขึ้นก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวนี้ดีขึ้นตามลำดับ ที่เขียไม่ค่อยทำหน้าอเวลาแม่ทำอาหารแยกให้ฮะ บางครั้งเธอก็เป็นคนแสดงความเอาใจใส่และเห็นใจฮะด้วย สเตฟาโน น้องชายคนเล็กก็ดูสนิทสนมกับฮะมากขึ้น ต่อมาระยะหลัง เขาก็ยินดีจะขับรถมาส่งพ่อแม่ของภรรยา และลูกมาเข้ามิสซาที่โบสถ์ จากที่ก่อนหน้านี้ แวนบอกว่าเขาแทบจะไม่มาปรากฏกายที่บริเวณโบสถ์หลังจากพิธีแต่งงานเลย และแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่าง พี่เจเซฟกับหญิงสาวที่กำลังคบหากันอยู่จะยังไม่ดีซื่อสรุปลงเอยอย่างไร แต่คำกล่าวของแม่เมื่อวันที่ 9 ตุลาคมที่ผ่านมา ก็แสดงให้เห็นนัยยะว่า ในที่สุด “แม่” ซึ่งกลายเป็น “นักปฏิบัติการต่อรอง” ได้ดีที่สุดในบ้านนี้อาจเป็นเพราะตัวแม่เองก็เปลี่ยนศาสนาจากพุทธมาเป็นคาทอลิกจึงเรียนรู้ที่จะหาวิธีต่อรองกับความเป็นอื่นที่มีใช้คาทอลิก เช่นที่ปรากฏจากอาชีพที่ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์นอกศาสนาคาทอลิก เช่น การเช่าไหว้ดังที่กล่าวไปตั้งแต่แรก ทำให้แม่มีคำอธิบายสำหรับชีวิตที่ต้องจัดการระหว่างความเป็นศาสนิกคาทอลิกกับความอยู่รอดของการทำอาชีพประมง หรือแม้แต่กับการต่อรองเพื่อจะรักษาชีวิตและสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวของลูกๆ ให้ยังคงความเป็นคาทอลิกไว้

บทสรุป

“ชีวิตแห่งการต่อรอง” (Negotiated lives) ของชาวคาทอลิกท่ามกลางบริบททางสังคมความรุนแรงถึงตายในฐานะคนกลุ่มที่มีจำนวนน้อยนิดมาก (Micro-minority) เพียงร้อยละ 0.03 และมีความต่างทางศาสนาและชาติพันธุ์ไปจากคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การปะทะสังสรรค์ต่อรองในชีวิตประจำวันเพื่อดำรงอยู่ร่วมกันในบริบทสังคมความรุนแรงถึงตาย ในพื้นที่ทางสังคมอื่นๆ อาจเป็นเรื่องที่เห็นได้ยากสำหรับชาวคาทอลิกด้วยจำนวนซึ่งมีอยู่น้อยนิดดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้คนทั่วไปมองไม่เห็นตัวตนและการดำรงอยู่ของคนกลุ่มเล็กๆ กลุ่มนี้

ทว่าจากบทความที่น่าเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นวิธีการต่อรองเพื่อดำรงอยู่ได้ของชาวคาทอลิกคนกลุ่มน้อยนิด จากที่ผู้เขียนได้พาผู้อ่านเข้าไปดูปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ชีวิตประจำวันอย่างใกล้ชิดถึงวิธีการกิน การอยู่ร่วมกันระหว่างผู้คนต่างศาสนาและวัฒนธรรมในบ้านของชาวคาทอลิกหลังหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพที่เห็นได้ยากที่สุด แต่กลับสำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตสร้างการเมืองของสิ่งเล็กๆ (The Politics of Small Things) ด้วย Goldfarb (2006) ชื่อว่า “พื้นที่” ทางสังคมหน่วยที่เล็กที่สุดคือ ในครอบครัวหรือในบ้านที่คนธรรมดาสามัญมาปฏิสัมพันธ์ใช้ชีวิตปกติ



ประจำวันร่วมกันเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ ของอำนาจ การต่อรอง และที่สำคัญคือ พื้นที่ธรรมดาสามัญนี้มัก ถูกมองข้ามไป ในขณะที่ “ความเงียบ” เป็นเครื่องมือ สำคัญที่ทำให้การเมืองของสิ่งเล็กๆ ทำงานได้ดีใน วิธีชีวิตแห่งการต่อรองของคนกลุ่มน้อยชนิดเพื่ออยู่ ในสังคมที่นอกบ้านเต็มไปด้วยความรุนแรงถึงตาย ในขณะที่ในบ้านก็มีเรื่องราวของคนสามวัฒนธรรม ที่ต้องปะทะ สังสรรค์ ต่อรอง เพื่อจะรักษาความสัมพันธ์ของคนในบ้านที่มีความจำเป็นต้องอยู่ ร่วมกันให้ได้

สายพิณ ศุภุทรมงคล (2555, 114) ปรารภใน งานเขียนชาติพันธุ์นิพนธ์ของเธอถึงความสำคัญ ของสถาบันทางสังคมหน่วยที่เล็กที่สุด คือ บ้าน ซึ่งเธอบอกว่าเกือบจะมองข้ามไปแล้ว แต่ดีว่าถูกคิด ได้ทัน การถูกคิดได้ทันของเธอส่งอันถึงผู้เขียน ที่เกือบจะมองข้ามความสำคัญของพื้นที่ทางสังคม ในบ้านและครอบครัวซึ่งเป็นพื้นที่ที่เล็กที่สุดใน บรรดาพื้นที่ทางสังคมที่มีอยู่หลายรูปแบบด้วย เช่นกัน สายพิณชี้ให้เห็นว่า “บ้าน” และ “ครอบครัว” ไม่เพียงแต่เป็นหน่วยของครัวที่มีชีวิตเท่านั้น แต่เป็น จุดเริ่มต้นของการมีชีวิต ด้วยมนุษย์เป็นสมาชิกของ ครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ไม่สามารถจะ เลือกลงได้ว่าจะไปเกิดในครอบครัวไหน เป็นลูกของ ใคร นอกจากนี้ ยังมีชีวิตหลากหลายสีสัน หลายรสชาติ เพราะ “บ้าน” หรือ “ครอบครัว” เป็นอาณาบริเวณ ทั้งในเชิงพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม และพื้นที่ทางสังคม ขณะเดียวกัน เธอยังชี้ให้เห็นอีกว่าความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวก็ได้วางอยู่บน หลักของการไตร่ตรองด้วยเหตุด้วยผล ทว่าเป็น ความสัมพันธ์ที่วางอยู่บน อารมณ์ และความรู้สึก และมีได้มีเพียงแง่มุมของความรักความเอื้ออาทร ต่อกันเท่านั้น บ้านและครอบครัวยังเป็นพื้นที่แห่ง การต่อรองของชีวิตที่สำคัญที่สุดในฐานะสมาชิก

ของบ้านหรือครอบครัว เพราะความสัมพันธ์ของ คนในบ้าน มิได้แต่เฉพาะด้านที่สงบ มีความสุข เห็น พ้องต้องกันแต่เพียงถ่ายเดียว หากแต่เต็มไปด้วย เรื่องราวที่ขัดแย้ง แตกต่าง และมีรายละเอียดของ ชีวิตที่ต้องใส่ใจ (สายพิณ ศุภุทรมงคล, 2555, 8) และต้องหาทางออกจากเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่เว้นแต่ละวัน โดยเฉพาะเมื่อการประกอบกันเข้า เป็นครอบครัวมาจากรากฐานทางสังคมวัฒนธรรม และศาสนาที่แตกต่างกันอย่างเช่นในบ้านคาทอลิก หลังหนึ่งนี้ ดังนั้น ครอบครัวของแวน จึงเป็นเวทีที่ สะท้อนให้เห็นชีวิตแห่งการต่อรองของคนกลุ่มเล็ก ที่ดิ้นรนหาหนทางเพื่อจะดำรงอยู่ท่ามกลางผู้คน ต่างศาสนาและวัฒนธรรมในขณะที่ต้องรักษา อัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมของตนไว้ให้ ได้ในเวลาเดียวกันด้วยได้แจ่มชัดที่สุด ■



เชิงอรรถ

- ¹ บทความนี้เคยนำเสนอในงานประชุมวิชาการระดับชาติ 40 ปี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในหัวข้อ “ภาคใต้ในกระแสโลก กระแสโลกภาคใต้” ระหว่างวันที่ 23-24 ตุลาคม 2557 ณ โรงแรมลี การ์เด้นท์ พลาซ่า หาดใหญ่ เนื้อหาของบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของคู่มือปริทัศน์ปริญาเอก เรื่อง “คนกลุ่มน้อยนิด” กับ “ชีวิตแห่งการต่อรอง” ในบริบทความรุนแรงถึงตาย: กรณีศึกษาชาวคาทอลิกในปัตตานี ภายใต้ทุนสนับสนุนการศึกษาจาก สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ในโครงการเครือข่ายกลยุทธ์ ปี 2551 และทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปี 2555 และผู้เขียนได้ปรับปรุงเพิ่มเติมโดยพิจารณาจากคำวิจารณ์และคำแนะนำที่ได้จากการนำเสนอในเวทีวิชาการข้างต้น
- ² ด้วยแนวทางปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน เรื่อง หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย (Beneficence) ดังนั้นการกล่าวถึงผู้ให้ข้อมูลในบทความนี้จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังในเรื่องความปลอดภัยเป็นอย่างสูง ในบทความนี้จึงใช้ชื่อสมมติทั้งหมด
- ³ ด้วยการจัดแบ่งเขตการปกครองภายในพระศาสนจักรคาทอลิก กำหนดให้พื้นที่ภาคใต้ทั้ง 15 จังหวัดอยู่ภายใต้เขตการปกครองของสังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี ดังนั้น ศูนย์กลางของการจัดเก็บข้อมูลส่วนท้องถิ่นบางส่วนจึงอยู่ที่สำนักงานกลางของสังฆมณฑล รวมทั้งสถิติตัวเลขต่างๆ เกี่ยวกับประชากร โบสถ์ หรือกิจการอื่นๆ ของคาทอลิกท้องถิ่นภาคใต้
- ⁴ ผู้เขียนใช้ตัวเลขจากสำนักดังกล่าวที่รายงานในปี 2554 ไม่ใช่ตัวเลขปี 2555 ด้วยเหตุผลว่า ผู้เขียนสิ้นสุดระยะเวลาเก็บข้อมูลในพื้นที่เมื่อสิ้นปี 2554 ในระหว่างนั้น ได้ค้นหาตัวเลขการนับและจำแนกประชากรตามศาสนาจากหน่วยงานที่คาดว่าจะมีตัวเลขที่น่าเชื่อถือได้ และพบว่าหน่วยงาน ศอ.บต. มีตัวเลขที่แสดงการเปรียบเทียบจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาต่างๆ ในพื้นที่อย่างค่อนข้างครบถ้วนมากกว่าหน่วยงานอื่นใด และยังไม่พบการรายงานตัวเลขที่ใหม่กว่าชุดปี 2554
- ⁵ ต้นฉบับภาษาอังกฤษคือ “Life is a negotiation.” Everything you do in life - is a negotiation. (Steinberg & D’Orso, 1998).
- ⁶ In English “the existence of even the smallest minority within national boundaries is seen as an intolerable deficit in the purity of the national whole.” (Appadurai, 2006, 53)
- ⁷ Goldfarb (2006) จะได้รับอิทธิพลทางความคิดของ Erving Goffman และ Hannah Arendt อยู่มากในสถานการณ์ที่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของสิ่งใหญ่ เช่น ในภาวะที่สิทธิเสรีภาพถูกจำกัดจำเขี่ยจนแทบจะไม่สามารถกระดิกตัวได้ อำนาจทางการเมืองของสิ่งเล็กๆ ก็จะได้เด่นชัดขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับ การบีบบังคับ เพราะการที่ผู้คนร่วมสังคมยังแสดงออกซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในชีวิตประจำวันได้ ชี้ให้เห็นว่า อำนาจของสิ่งเล็กๆ คนจำนวนน้อยๆ ต่างหากที่กำลังท้าทายอำนาจครอบงำของสิ่งใหญ่ๆ
- ⁸ De Certeau (1984) ให้คำอธิบายว่า ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันมีนัยสำคัญ (signifying practice) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ “ยุทธศาสตร์” (strategy) และ “อุบาย” (tactic) (xix) โดยเขาขยายความอีกว่าลักษณะแรกมักพบในพื้นที่ที่มีอำนาจ เช่น กองทัพ นักธุรกิจ ขณะที่ลักษณะอย่างหลังมักจะเป็นพื้นที่ของคนอื่นที่อ่อนแอกว่า เช่น พวกคนยากจน คนชายขอบ เป็นต้น (สุธาวิธิน คุณผล, 2550, 113-141) สิ่งที่เขาพยายามค้นหา คือ เครื่องมือที่ใช้ใน



การสังเกตความเป็นไปใน “ชีวิตประจำวัน” ที่ลึกซึ้งกว่ากรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบเดิม วิธีการที่ละเอียดอ่อนเพียงพอที่จะสะท้อนความหลากหลายที่ไม่ปะติดปะต่อกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบเดียว อาจจะมาจากการผสมผสานวิธีการหลายอย่างก็ได้ ด้วยเหตุนี้ เดอ แซร์โต จึงให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่อง (narrativity) เพื่อนำเสนอปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน (อัญชลิตา สุวรรณชฎ, 2554) หากแต่ในงานศึกษานี้ให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องราวของชีวิตประจำวัน มิใช่พิจารณาที่ “วิธีการเล่าเรื่อง”

⁹ เพราะในสมัยที่ทั้งสองแต่งงาน พระศาสนจักรคาทอลิกท้องถิ่นในสมัยนั้น เมื่อราวสี่สิบกว่าปีที่แล้ว ยังไม่ค่อยเปิดกว้างเรื่องการอนุญาตให้คู่สามีภรรยา นับถือศาสนาเดิมของตนได้ ด้วยเป็นช่วงที่พระศาสนจักรที่กรุงวาติกันยังอยู่ระหว่างการพิจารณาปรับเปลี่ยนแนวทางตามสังคายนาวาติกันที่ 2 และเพิ่งจบลงเมื่อ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2508 แม้ผลการสังคายนาเปิดช่องให้คู่สามีภรรยาสามารถเลือกถือศาสนาเดิมได้ แต่ด้วยการสื่อสารสมัยนั้นทำให้กว่าเรื่องดังกล่าวจะมาถึงพระศาสนจักรในเมืองไทยก็ล่วงเลยมานาน

¹⁰ ธรรมเนียมคาทอลิกทั่วโลกเมื่อรับศีลล้างบาป ซึ่งถือว่าเป็นการเกิดใหม่ในศาสนาคาทอลิก จะมีการตั้งชื่อทางศาสนา โดยการนำชื่อของนักบุญต่างๆ ที่ตนศรัทธามาใช้เป็นชื่อและถือเป็นนักบุญอุปถัมภ์ของชาวคาทอลิก และใช้คุณธรรมความดีงามของนักบุญนั้นๆ เป็นแนวในการดำเนินชีวิต เมื่อถึงวันฉลองนักบุญของคู่อุปถัมภ์ ชาวคาทอลิกก็จะแสดงความยินดีและถือว่าวันฉลองนักบุญคือวันเกิดของตน

¹¹ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ซึ่งมีศาลและอนุสาวรีย์ตั้งอยู่ที่สวนเจ้าทะเล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

¹² ความเชื่อศรัทธาของชาวคาทอลิกไทย โดยเฉพาะผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวกับการประมงมาจากข้อความในพระคัมภีร์ เมื่อพระเยซูทรงเลือกบรรดาอัครสาวกที่ริมฝั่งทะเลสาบกาลิลี 4 คน คือเปโตรและอันดรูว์สองคนพี่น้อง และยากอบกับยอห์นซึ่งกำลังทอดแหจับปลาอยู่ ด้วยการรับสั่งว่า “ตามพระองค์เรา เราจะทำให้ท่านเป็นชาวประมงจับมนุษย์ พวกเขาก็ทิ้งอวนและติดตามพระองค์ไป” (มธ. 4: 18-24) ดังนั้น ชาวประมงคาทอลิกจึงศรัทธาต่อนักบุญยาโกเบหรือยากอบมาก ที่วัดนักบุญยาโกเบ ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามเป็นอีกแห่งที่มีชุมชนชาวประมงคาทอลิกอยู่ ทุกครั้งที่จะมีการออกเรือชาวประมงจะนำพวงมาลัยดอกไม้ หรือ น้ำอ้อดลมิสแดงมาให้ท่านและขอพรสำหรับการออกเรือให้จับปลาได้มากๆ ความศรัทธาต่อนักบุญองค์นี้ยังแพร่กระจายไปในหมู่ผู้ที่มีอาชีพต้องเดินทางสัญจรทางเรือด้วย เข้าใจว่าที่ใช้น้ำอ้อดลมิสแดงเป็นในศาสนาคาทอลิก “สีแดง” หมายถึง ผู้ที่เสียสละชีวิตเพื่อยืนยันความเชื่อในศาสนา ด้วยประวัตินักบุญองค์นี้ เสียชีวิตเพราะถูกประหารเพื่อยืนยันความเชื่อในศาสนาคาทอลิก

¹³ ภายหลังได้รับการยกระดับเป็นมหาวิทยาลัย

¹⁴ การเรียกผู้นับถือศาสนาอิสลามที่ถูกต้องคือ “มุสลิม” เพราะอิสลามคือศาสนา แต่ชาวมุสลิมคือผู้นับถือศาสนาอิสลาม

¹⁵ หลักการของศาสนาอิสลาม เปิดช่องว่างให้ชาวคาทอลิกและชาวมุสลิมแต่งงานกันได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนศาสนา เพราะถือว่าเป็น “คนคัมภีร์” (People of the Books) (Friedmann, 2003, 161)

¹⁶ อันที่จริง ข้อห้ามสำหรับอาหารการกินของชาวมุสลิมที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนามีมากกว่าแค่การไม่กินหมูหรือไม่ดื่มเหล้า แต่คงเป็นเพราะความเข้าใจของคนไทยทั่วไปและอาจจะคนอื่นๆ ทั่วโลกก็ว่าได้ ที่เข้าใจว่าชาวมุสลิมกินหมูไม่ได้ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด เพราะตามหลักการของศาสนา ข้อบัญญัติในเรื่องอาหารการกิน มีมากกว่านั้น กล่าวให้ถึงที่สุด อาหารทั่วไปนั้นมุสลิมไม่สามารถบริโภคได้เลย เพราะเนื้อวัวหรือเป็ด ไก่ ที่ไม่ได้ถูกเชือดตามหลัก



การศาสนาอิสลามที่ต้องมีการกล่าวด้วยคำ อุปรกรณ์ที่ใช้ วิธีการทำความสะอาด รวมทั้งภาษาที่ใช้ก็ต้องไม่มีการปนเปื้อน เช่น ใช้ปรุงอาหารที่มีส่วนผสมของหมู และอื่นๆ เช่น แอลกอฮอล์ เลือด เป็นต้น อาหารที่ชาวมุสลิมกินได้โดยไม่ผิดหลักการของศาสนา คือ อาหารฮาลาล รายละเอียดเหล่านี้ มิใช่ชาวมุสลิมทุกคนจะมีความรู้ หากมีได้ศึกษาอย่างเจาะจง (คณะทำงานวางระบบครัว HAL-Q โรงพยาบาลยะลา, 2554, คำนำ)

เอกสารอ้างอิง

- คณะทำงานวางระบบครัว HAL-Q โรงพยาบาลยะลา. (2554) **คู่มือการผลิตอาหารฮาลาล ปลอดภัย โดยระบบ HAL-Q (Halal-CFGT) โรงพยาบาลยะลา.** ยะลา: ม.ป.พ.
- ชัยวัฒน์สถาอานนท์. (2551) **ความรุนแรงกับการจัดการ “ความจริง”: ปัตตานีในรอบกึ่งทศวรรษ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (1 พฤศจิกายน-15 ธันวาคม 2550). ภาษาสถิติ (The Language “Statistics”). **วิภาษา**, 1(6), 5-12.
- บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์. (ธันวาคม 2541-พฤษภาคม 2542). ความเป็นชาติ : รัฐชาติและชาตินิยมในยุคโลกาภิวัตน์. **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 21(2), 24-73.
- เบน แอนเดอร์สัน. (2552) **ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม** (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บก.แปล). กรุงเทพฯ: มูนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- พัทธิธรา นาคอุไรรัตน์. (2556) **“คนกลุ่มน้อยนิด” กับ “ชีวิตแห่งการต่อรอง” ในบริบทความรุนแรงถึงตาย: กรณีศึกษาชาวคาทอลิกในปัตตานี**, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- _____. (เมษายน-กันยายน 2555). เวทมนต์ของจำนวน และการเมืองของการมอง (ไม่) เห็น “คาทอลิก” คนกลุ่มน้อยนิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย. **วารสารไทยคดีศึกษา**, 9(2), 156-187.
- ราชกิจจานุเบกษา. (27 มีนาคม 2556) “ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2555,” เล่ม 130 ตอนพิเศษ 40 ง, น. 23-26.
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.). สำนักประสานนโยบายสังคมจิตวิทยา. (2554). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- สังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี. (2012). **แบบสำรวจประจำปี 2012 วัดและจำนวนคริสตชน.** ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- สายพิณ ศุภทรมงคล. (2555) **บ้าน และเรื่องในบ้าน: ครอบครัว รัฐ และการเมืองวัฒนธรรม**, กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย. (2556/2013) **ปฏิทินคาทอลิก 2557/2014**, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- สำนักข่าวไอเอ็นเอ็น. (19 สิงหาคม 2548) **ลอบวางระเบิดข้างโรงเรียนใน จ.ยะลา โชคดีเก็บกู้ทัน**. จาก http://www.innnews.co.th/jervlet/servlet/newsdetail?script_code=w4808-01941. [ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2556]



- อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (ม.ป.ป.). **พระศาสนจักร (Church)**. จาก <http://www.catholic.or.th/spiritual/tips/tipsymbol/sym018.html>. [ค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2555]
- อัญชลิตา สุวรรณชฎ. (23 มีนาคม 2554). **ปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน**. จาก http://tpir53.blogspot.com/2011/03/blog-post_23.html [ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2554]
- อาเดรียง โดเน. (2003) **ประวัติศาสตร์ชั่งกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811** (ปอล ซาเวียร์, ผู้แปล), กรุงเทพฯ: อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.
- Appadurai, A. (1996) **Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization**, (Public Worlds, Volume. 1). Minneapolis London: University of Minnesota Press.
- Appadurai, A. (2006) **Fear of Small Numbers: An Essay on the Geography of Anger**, Durham and London: Duke University Press.
- Best, J. (2004) **More Damned Lies and Statistics: How Numbers Confuse Public Issues**, Berkeley Los Angeles London: University of California Press.
- Chirot, D. (2011) **Contentious Identities: Ethnic, Religious, and Nationalist Conflicts in Today's World**, New York and London: Routledge.
- Chmielecki, M. (September 2013) Conceptual negotiation metaphor across cultures -research findings from Poland, China, The United States and Great Britain, **Journal of Intercultural Management**, 5(3), 103-118.
- Friedmann, Yohanan (2003) **Tolerance and Coercion in Islam: Interfaith Relations in the Muslim Tradition**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Goldfarb, J. C. (2006) **The Politics of Small Things: The Power of the Powerless in Dark Times**, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Goffman, E. (1959) **The Presentation of Self in Everyday Life**, New York: Doubleday Dell Publishing Group, Inc.,.
- Jenkins, L. D. (2012) Scheduled Castes, Christians and Muslims: The politics of macro-majorities and micro-minorities, In Robinson, R. (Ed.), **Minority Studies** (pp. 95-117). Oxford: Oxford University Press.
- Lucassen, L. (October 1991) The power of definition: Stigmatisation, minoritisation and ethnicity illustrated by the history of gypsies in the Netherlands, **Netherlands' Journal of Social Sciences**, 27(2), 80-91.
- Mohsin, A. and Ahmed, I. (n.d.) **Managing Minority Issues in Bangladesh: A Case Study of Micro-minorities**, [Abstract] Retrieved from <http://www.uni-bielefeld.de/midea/pdf/Amena.pdf>.
- Nixon, R. (Fall 1996) Pipe Dreams: Ken Saro-Wiwa, Environmental Justice and Minority Rights. **Black Renaissance**, 1(1), 39-55.



- Pickering, P. M. (2003) The Choices that Minorities Make: Strategies of Negotiation with the Majority in Post-War Bosnia-Herzegovina. In Keridis, D., Elias-Bursac, H. and Yatromanolakis, N. (Eds.), **New Approach to Balkan Studies, Volume 2 of the IFPA-Kokkalis Series on Southeast European Policy** (pp. 255-309), Dulles. VA: Brassey's.
- Preece, J. J. (2005), **Minority Rights: Between Diversity and Community**, Cambridge: Polity.
- Raiffa, H.(1982), **The art and science of negotiation**, Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.
- Satha-Anand, C. (2005), **The Life of this World: Negotiated Muslims lives in Thai society, Islam in Asia Series**, Singapore: Marshall Cavendish Academic.
- South Asians for Human Rights (SAHR). (2010) **Religion: A Tools for Discrimination in South Asia?**, Sri Lanka: Samayawardena Printers.
- Steinberg, L. & D'Orso, M. (1998), **Winning with Integrity: Getting What You're Worth Without Selling Your Soul**, New York: Three Rivers Press.

